

Foto: Astrid Fyhr

Lavendelsommar

Lavendelutställning i Edvard Andersons växthus
Bergianska trädgården 1 juli–18 augusti 2013

Lavendel i Makaronesien

Makaronesien kallas ett antal ögrupper i Nordatlanten, bland annat Kanarieöarna, Madeira och Kap Verde-öarna. Där finns sammanlagt sju lavendelarter, varav sex bara finns där och inte på fastlandet. De som förekommer på flera öar är ofta uppdelade i underarter, en för varje ö. Några av de kanariska lavendelarterna odlas som prydnadsväxter exempelvis i Medelhavsområdet.

<i>Lavandula canariensis</i>	alla Kanarieöarna
<i>Lavandula minutolii</i>	Gran Canaria, Teneriffa
<i>Lavandula brammwellii</i>	Gran Canaria
<i>Lavandula buchii</i>	Teneriffa
<i>Lavandula pinnata</i>	Lanzarote, Fuerteventura, Madeira
<i>Lavandula rotundifolia</i>	Kap Verde-öarna
<i>Lavandula coronopifolia</i>	Kap Verde-öarna, Nordafrika, Främre Asien

Linné om lavendel

År 1780 skrev Linnés son, Carl von Linné den yngre, den första monografen om lavendelsläktet – *De Lavandula*. Han beskrev bland annat arten fjäderlavendel *Lavandula pinnata* som ny för vetenskapen, men hade själv inte sett den i naturen. År 1777 fördes arten från Madeira till London av den engelske trädgårdsmästaren Francis Masson. Två år senare passerade Linnélärjungen Carl Peter Thunberg London och tog med sig herbarie-exemplar av lavendeln till Linné den yngre i Uppsala.

Fjäderlavendel *Lavandula pinnata* i *Curtis Botanical Magazine* 1798.
Foto: Bergianska stiftelsen, Samuel Olausson

Lavendeldoft

Lavendel luktar rent

Den vanligaste härledningen av växtnamnet *Lavandula* är att det kommer av latinets *lavare* – att tvätta sig. Under antiken användes lavendel i de romerska badhusen för sin vällukts skull. Lavendeldoft förknippas därför starkt med olika hygienprodukter – tvålar, badoljor, badsolt och puder. Små tygkuddar fyllda av lavendel eller lavendelbuketter läggs av tradition i linneskåpet för att skänka väldoft till rena lakan och handdukar.

”Wäl, torkade Aromatiska örter, Timjan, Lavendel, Salvia, kunna äfwen förjaga Insekter utur sängar;”

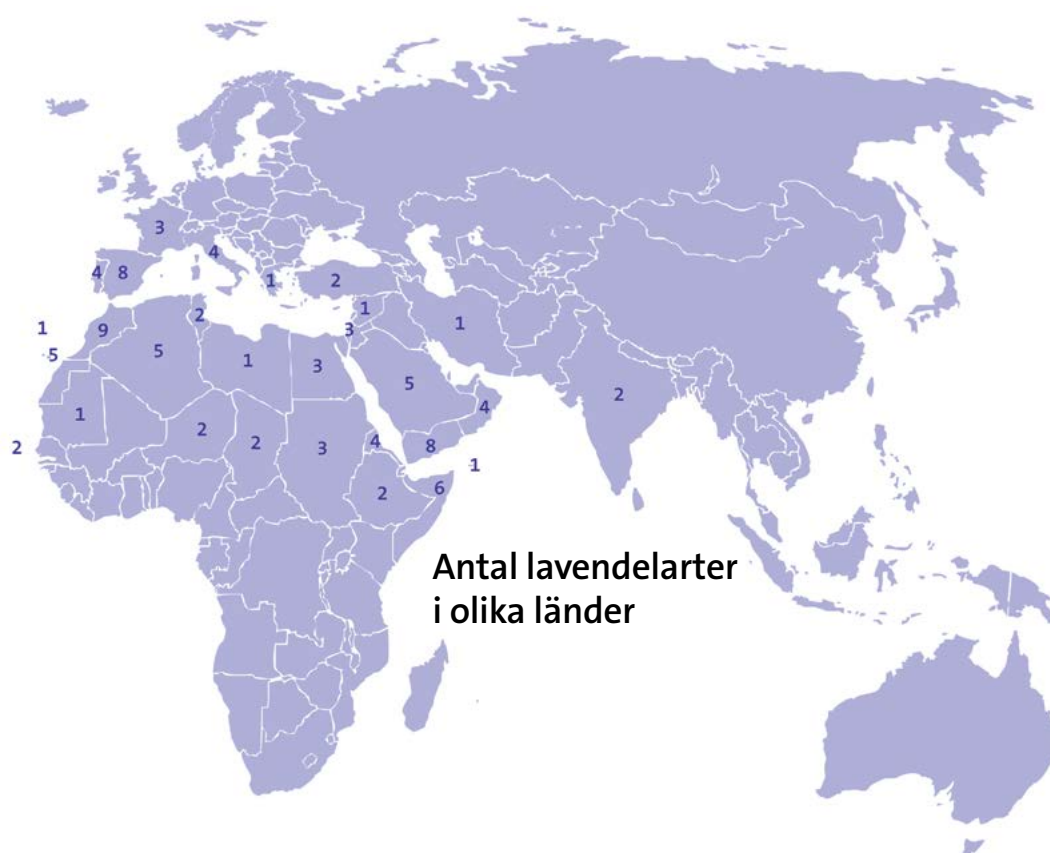
Inrikes tidningar, 23 december 1784

Kyrkkvast

Lavendel var en av de vanligaste växterna i kyrkkvastarna under 1800-talet och det tidiga 1900-talet. En kyrkkvast var en liten bukett av väldoftande växter – t.ex. lavendel, åbrodd, isop, balsamblad, gubbaskägg och citronmeliss – samt några ringblommor, gullvivor eller tusenskönor. Doften från kyrkbuketten piggade upp när man blev tung i huvudet under en lång predikan och dolde kroppsodören från andra kyrkobesökare. Seden var vanligast i södra Sverige där kryddväxterna är härdiga.

Lavendelsläktet *Lavandula*

Släktet *Lavandula* förekommer från Makaronesien i väster, genom Medelhavsområdet och Nordafrika till Iran och Indien i öster. Det omfattar 39 arter fördelade på tre undersläkten. Arterna från Makaronesien och Medelhavsområdet odlas som prydnadsväxter och vissa även för oljeproduktion. De nordafrikanska, arabiska och indiska arterna saknar än så länge kommersiell betydelse och är mycket svåra att få tag på, även för en botanisk trädgård.

Variation inom släktet

En art i släktet *Lavandula* känns säkrast igen på några mikroskopiska karaktärer i blomman. Alla arterna har också blommorna samlade i ett tätt ax på ett långt skaft och kvarsittande stödblåd i blomställningen. De flesta har blommor i olika blåvioletta nyanser, men två arabiska arter har gulbruna blommor och *Lavandula viridis* har vita blommor. Bladformen är det som varierar mest mellan arterna med enkla blad, tandade blad och enkelt eller dubbelt parflikiga blad.

Lavendel på bröderna Bergius tid

I Bergius herbarium

Läkaren och botanisten Peter Jonas Bergius (1730–1790) såg inte lavendel vildväxande eftersom han aldrig reste utanför Sverige. Genom ett stort nätverk av vänner och kollegor fick han istället pressade växter från hela världen till sitt herbarium. Där finns flera lavendel-arter insamlade i Medelhavsområdet av Linnélärjungar; Clas Alströmer har samlat i Pisa, Göran Rothman i Tripoli och Fredrik Hasselqvist i Orienten.

Potpurri

Under andra hälften av 1700-talet var det högsta mode i Sverige att rummen i finare hem parfymrades med blomsterpotpurrier. Ordet kommer av franskans *pot* = kruk och *pourri* = rutten. Speciella potpurrikrukor producerade av både Marieberg och Rörstrand. Potpurriet bestod ofta av färska rosenblad, lavendelblommor och andra kryddor som varvades i krukorna med grovt salt. I bröderna Bergius testamente finns två potpurrikrukor upptagna.

”Uti huset N:o 44 wid Järntorgsgatan är til salu inlemnad torkade Rosor och Lavendel af bästa sorter, tjenlige så wäl för Apothekare, som äfwen til Purpuri.”

Annons i Inrikes tidningar 5 oktober 1780

Skärmlavendel samlad cirka 1770 i "Barbariet", det vill säga Nordafrika, av Johan Westerman (adlad Liljencrantz). Han var jämgammal med P. J. Bergius och de var troligen studentkamrater i Uppsala.

Foto: Bergianska stiftelsen, Samuel Olausson

En av bröderna Bergius potpurrikrukor, troligen tillverkad vid Mariebergs fajansfabrik.

Foto: Kungl. Vetenskapsakademien, Centrum för vetenskapshistoria

Blommor och bin

Lavendel korspollineras av insekter som söker nektar i blommorna. Varje blomma är visserligen liten, men de är placerade tätt tillsammans, har söt nektar och nya blommor slår ut under en lång tid vilket gör dem attraktiva för insekterna. Tillsammans med färgen och formen på blomman utgör det en anpassning till pollination av bin och humlor. I Bergianska trädgården är minst tio olika arter av humlor hittade. Leta efter dem i lavendelhäckarna utanför växthusets entré.

Lavendelhonung

Lavendelhonung kan innebära två olika produkter – honung från nektar samlad i lavendelblommor eller honung smaksatt med lavendelolja eller lavendelkvistar. Äkta lavendelhonung kan bara produceras i områden där det finns stora lavendelodlingar. I Bergianska trädgården har två olika biodlare satt ut kupor med honungsbin. I deras honung ingår nektar från tusentals olika växter som odlas i trädgården, inte bara lavendel.

Foto: Astrid Fyhr.

Lavendelolja

Destillation av oljan

Alla lavendelarter har körtlar på blommor och blad som producerar essentiella oljor. Till produktion av lavendelolja skördas endast blomställningarna, inte bladen. Lavendeln är skördemogen när hälften av blommorna är överblommade. Oljorna utvinns genom ångdestillation, ofta i små lokala destillerier. Årligen produceras drygt 450 ton lavendelolja i världen, främst i Bulgarien och Frankrike.

Användning av oljorna

Lavendel- och lavandinolja har sin främsta användning inom parfym- och skönhetsindustrin och ingår i kända parfymer som 4711 och Opium. Nya användningsområden är t. ex. aromterapi, inom livsmedelsindustrin och som myggmedel. Lavendelolja används också inom veterinärmedicinen i schampo mot löss och andra hudparasiter. På grund av sin kamferdoft används spiklavendeloljan inte i samma utsträckning som de andra oljorna.

Lavendelolja görs av vanlig lavendel *Lavandula angustifolia*. Doften beskrivs som söt, frisk, blommigt grön med en svag underton av balsam och trä. Oljans viktigaste beståndsdelar är linalylacetat, linalol och ocimen.

Lavandinolja görs av lavandin *Lavandula x intermedia*. Doften beskrivs som ren, örtig, med en svag underton av balsam och trä, men nästan utan doft av kamfer. Oljans viktigaste beståndsdelar är linalylacetat, linalol och kamfer.

Spiklavendelolja görs av bredbladig lavendel *Lavandula latifolia*. Doften beskrivs som örtartad med ett tydligt inslag av kamfer och en torr, träig, något unken underton. Oljans viktigaste beståndsdelar är linalol, 1,8-cineol och kamfer.

Recept på Eau de Cologne från 1834

Lavendelolja	1,2 kg	Kryddnejlikolja	1,6 kg
Bergamottolja	6,2 kg	Rosmarinolja	0,8 kg
Neroliolja	0,8 kg	90 % alkohol	upp till 100 liter
Citronolja	3,1 kg		

Måla och fotografera

Måla med lavendel

Lavendelolja och den billigare spikoljan har sedan århundraden använts inom målerikonsten bland annat som förtunningsmedel i lacker och temperafärger. Glansguld, som används vid glas- och porslinsmålning, består av finfördelat guld i ett bindemedel av lack och lavendelolja.

Recept på fiofennissa

Receptet ger ett gyllene lack och omnämns redan 1704 i boken *‘Gabinetto armonico piero d’instrumenti sonoro’* av jesuitprästen Filippo Bonnani.

45 g shellack

7,5 g elemi-harts

200 ml alkohol

9 ml spikolja

Placera alla ingredienser i en glasburk, rör om åtminstone två gånger om dagen, tills lacket inte längre fastnar vid botten av burken (detta kan ta 1-3 veckor). När det är helt upplöst, koka sju minuter, låt svalna och koka sedan igen i sju minuter. Filtrera den varma lösningen genom ett fint tyg. När denna process är klar och lacket har svalnat, är det klart att användas.

Fotografera med lavendel

Den första fotograferingsmetoden uppfanns av fransmannen Joseph Nicéphore Niépce på 1810-talet. Han beströk en metallplåt med en ljuskänslig blandning av bitumen (asfalt) upplöst i lavendelolja och blandad med fennissa. Efter flera timmars exponering härdade blandningen på solbelysta partier av plåten.

Lavendelararter och -sorter

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

Angustifolia betyder med smala blad. I naturen växer arten på kalkrik berggrund på hög höjd, 500–1 800 meter över havet. Det är den hårdigaste av lavendelarterna.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia ssp. angustifolia

Vanlig lavendel delas upp i två underarter, *ssp. angustifolia* i SÖ Frankrike och NÖ Italien samt *ssp. pyrenaica* i Pyreneerna och NÖ Spanien.

PYRENÉLAVENDEL

Lavandula angustifolia ssp. pyrenaica

Pyrenélavendel blommar två veckor tidigare än vanlig lavendel. Lavendelolja från pyrenélavendel har en sämre doft än vanlig lavendel då den innehåller mer borneol och kamfer. Hårigheten på blomfodret är filtartad istället för ullig.

BREDBLADIG LAVENDEL

Lavandula latifolia

Latifolia betyder med breda blad, de blir 6–8 mm breda jämfört med den vanliga lavendelns 3–5 mm. Utbredning från södra Spanien till NÖ Italien. Den växer på 100–800 meters höjd över havet, lägre än vanlig lavendel. Blommar senare än övriga lavendelararter.

ULL-LAVENDEL

Lavandula lanata

Ull-lavendel har sin utbredning begränsad till södra Spanien. Den finns i Sierra Nevadas bergsområden mellan 800 och 1 800 meter över havet. *Lanata* betyder ullig. Arten är sällsynt i naturen och används varken till prydnad eller oljeproduktion.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

Lavandin är en naturligt förekommande hybrid mellan lavendel och bredbladig lavendel. Hybriden är större och kraftigare än föräldra-arterna, med blomställningar som kan bli över 20 cm långa. Den är steril och förökas med sticklingar. Lavandin är den mest odlade lavendeln för produktion av lavendelolja, mycket på grund av den stora avkastningen. Det produceras tio gånger så mycket lavandinolja som äkta lavendelolja. Den används i disk- och tvättmedel, tvålar och parfymer.

Lavandula x chaytorae

'Richard Grey'

Lavandula x chaytorae är en trädgårdshybrid mellan *L. angustifolia* och *L. lanata*. Hybriden är uppkallad efter den engelska lavendelspecialisten Dorothy Chaytor (1912–2003). Sorten 'Richard Grey' uppstod i Kew botaniska trädgård i London på 1980-talet och har sitt namn efter en av trädgårdsmästarna.

KAMLAVENDEL

Lavandula dentata var. *dentata*

Namnet *dentata* betyder tandad och syftar på de tydligt tandade bladen. Arten odlas främst som prydnadsväxt och är känd i odling sedan 1000-talet då den omnämns som *Sucudus* av Avicenna.

Kamlavendel har en märklig tudelad utbredning. Den förekommer dels i västligaste Medelhavsområdet och Marocko, dels i Eritrea, Etiopien, Jemen och Saudiarabien. Arten har troligen haft en vidare, sammanhängande utbredning, men dött ut i Nordafrika när klimatet blev varmare och torrare.

GRÅ KAMLAVENDEL

Lavandula dentata var. *candicans*

Varieteten *candicans* av kamlavendel har blad som är silvergrå av ett tjockt indumentum. *Candicans* betyder vitskimrande. Denna gråbladiga varietet är populär i odling i Australien, Nya Zeeland och Sydafrika, medan man i USA föredrar den mer grönbladiga varieteten *dentata*.

SKÄRMLAVENDEL

Lavandula stoechas

Stoechas är det namn skärmlavendel bar under antiken och är hämtat från det romerska namnet *Stoechades* för ögruppen Îles d'Hyères vid franska Medelhavskusten. Arten har en vid utbredning utmed hela Medelhavskusten utom Libyen och Egypten.

Skärmlavendel var den lavendel som användes som medicinalväxt under antiken. Läkaren Dioscorides prisar den som medel mot invärtes åkommor och förgiftningar, troligen på grund av dess effekt som laxativ.

Skärmlavendel har sitt svenska namn efter de stora, violetta stödblåd som sitter i toppen av blomställningen. De bidrar till att locka pollinatörer till blomställningen. I odling bleknar ofta färgen på stödblåden.

PORTUGISISK SKÄRMLAVENDEL

Lavandula stoechas ssp. *luisieri*

Denna underart av fjärilslavendel förekommer nästan bara i Portugal, på sura skiffer- och sandjordar. Den gynnas av buskbränder och är ofta en av de första växterna att kolonisera brandytor.

FJÄRILSLAVENDEL

Lavandula pedunculata

Namnet *pedunculata* syftar på blomställningarnas långa skaft. Arten förekommer med fyra olika underarter i väster (Marocko, Portugal, Spanien) och en i öster (Turkiet). Ur skönhetsynpunkt anses den som en av de mest odlingsvärda lavendelarterna.

GRÖN LAVENDEL

Lavandula viridis

Lavandula viridis är en vitblommig lavendel med gröna blad täckta av klibbiga körtelhår. *Viridis* betyder grön, grönskande. Utbredning södra Portugal och sydvästligaste Spanien.

SOMMARLAVENDEL

Lavandula multifida

Multifida betyder mångkluvan och syftar på de dubbelt parflikiga bladen. Bladen har en obehaglig doft som beskrivits som tjära, bränt gummi och lejonkula. Sommarlavendel är flerårig, men odlas i Sverige som ettårig sommarblomma. Den förekommer vild i västra Medelhavsområdet, från Portugal och Marocko till Sicilien och Libyen.

KANARIELAVENDEL

Lavandula canariensis

Namnet *canariensis* betyder från Kanarieöarna. Arten förekommer på alla de sju större öarna, men med en underart på varje ö. Den odlas som prydnadsväxt på friland i varmare länder och som sommarblomma i kruka i norr.

Lavandula minutolii

Arten är uppkallad efter Julius von Minutoli, preussisk generalkonsul i Spanien och Portugal, som skrev en bok om Kanarieöarna år 1854. Lavendeln är vanlig på Gran Canaria, men upptäcktes på Teneriffa först 1950, av den svenske botanisten Eric Sventenius.

FJÄDERLAVENDEL

Lavandula pinnata

Pinnata betyder fjäderlik och syftar på bladens form. Den förekommer på Lanzarote och på Madeira som ligger 700 km längre ut i Atlanten. Arten anses ha spritts från Lanzarote till Madeira.

Lavandula buchii var. *buchii*

Arten är uppkallad efter den tyske botanisten C. L. von Buch som 1825 skrev den första sammanställningen över Kanarieöarnas växtvärld. Lavendeln förekommer endast på Teneriffa, varieteteten *buchii* på östligaste delen av ön och var. *gracile* på den västligaste delen.

Lavandula buchii var. *gracile*

Gracile betyder spenslig, smal och syftar på de smala bladflikarna. Denna varietet förekommer i torra, steniga och klippiga områden på Teneriffas västligaste spets, Teno-halvön.

Lavandula rotundifolia

Rotundifolia betyder rundbladig, detta är den mest bred- och helbladiga lavendeln. Den finns bara på Kap Verde-öarna och samlades första gången 1816 av norrmannen Christen Smith. Han var botanist på en brittisk expedition på väg till Congo och Zaire-floden.

Lavandula coronopifolia

Coronopifolia betyder med blad som växten *Coronopus* (kråkrassing). Arten har den vidaste utbredningen bland lavendelarterna. Den finns från Kap Verde-öarna, tvärs över Afrika till Arabiska halvön och Iran. De greniga blomställningarna, flikiga bladen och långa blommorna ger arten ett omisskännligt, luftigt utseende.

Lavandula pubescens

Pubescens betyder med klen behåring. Hela växten är täckt av korta, klibbiga körtelhår och längre raka hår. Den har en frän och obehaglig doft. Arten finns i klippiga och steniga ökenområden på båda sidor om Röda havet och upp i Döda havsregionen.

Lavandula x ginginsii

'Goodwin Creek Grey'

Lavandula x ginginsii är en kulturhybrid mellan ull-lavendel och kamlavendel. Den upptäcktes i en amerikansk plantskola 1991 och har fått sitt namn efter den bäck, Goodwin Creek, som rinner genom plantskolan.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Munsted'

En småvuxen, kompakt sort med mörkt blå blommor. Sorten är först känd 1902 och blev enormt populär tack vare den engelska trädgårdsarkitekten Gertrude Jekyll. Den har fått namn efter hennes egendom Munstead Wood i Surrey. En av de mest sålda sorterna i Sverige.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Hidcote Blue'

En upprätt, tät sort med kraftig doft. Den skall ha förts från Frankrike till det engelska godset Hidcote Manor på 1920-talet. Sorten sätter rikligt med frö, men fröförökade plantor har inte alltid samma goda egenskaper som den ursprungliga klonen. En av de mest sålda sorterna i Sverige.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Folgate'

Plantskolan Folgate Nurseries i Norfolk ägdes av familjen Chilvers. Sonen i familjen, Linnaeus Chilvers, började 1932 odla lavendel i stor skala för produktion av lavendelolja. Företaget finns kvar än idag under namnet Norfolk lavender.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Compacta'

En amerikansk sort, känd före 1901, och en av de första dvärgsorterna. Den liknar den populära 'Munstead' men har längre och bredare blad.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Betty's Blue'

Denna sort har mycket mörka blomställningar och används därför gärna till potpurrier. Betty Walker var chef för plantskolan i Oregon där sorten lanserades.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Cedar Blue'

Denna sort mikroförökades av misstag av ett engelskt företag i tron att det var den populära 'Hidcote'. När plantorna började blomma insåg de sitt misstag och gav den ett eget namn 'Cedar Blue' efter deras fabrik. Sorten är från 1995.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Ashdown Forest'

En engelsk sort från 1985. Den upptäcktes i en trädgård i East Sussex och har namn efter skogsområdet Ashdown Forest.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Imperial Gem'

En sort framtagen av företaget Norfolk Lavender på 1960-talet för produktion av lavendelolja. Den har belönats med en AGM, Award of Garden Merit, år 2002 av Royal Horticultural Society som den bästa djupblå lavendeln.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Lady Ann'

Den minsta rosablommiga *angustifolia*-sorten. Introducerad 2001 av R. Delamore Ltd i Cambridgeshire och är uppkallad efter hustrun till företagets VD.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Maillette'

'Maillette' är nuförtiden den mest odlade fältsorten i Frankrike och ger näst efter lavandinerna den högst värderade lavendeloljan. Sorten togs troligen fram under 1900-talets första hälft av den erfarne franske lavendelbonden Monsieur Maillette.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Miss Dawnderry'

Sorten introducerades 2011 av den engelska lavendelplantskolan Downderry nursery. Det är en så kallad "super blue" med intensivt blåviolettera blomställningar som lämpar sig extra bra för torkning.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Scholmis'

En sort lanserad av företaget Norfolk Lavender år 2000. Doften är svag, men det täta, kuddformade växtsättet och den lysande violetta blomman har resulterat i en AGM, Award of Garden Merit. Den kallas ibland 'Miss Muffet' efter en gammal engelsk barnramsa.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Nana Alba'

Nana alba är latin och betyder dvärg vit. Namnet beskriver det låga växtsättet och de vita blommorna. Sorten är troligen engelsk och känd sedan 1928.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Nana Atropurpurea'

Nana atropurpurea är latin och betyder dvärg svartröd. Namnet beskriver det låga växtsättet och de intensivt violetta blommorna.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Peter Pan'

En mörkt blå lavendel av engelskt ursprung. Känd sedan 1990-talet, men döpt till 'Peter Pan' först 2001.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Rosea'

Rosea är latin och betyder rosenfärgad. Namnet syftar på blommornas rosa färg. Sorten är känd i Skottland sedan åtminstone 1937. Den har det klarast gröna bladverket bland de rosa lavendelsorterna.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Royal Velvet'

En amerikansk sort från 1980-talet, kompakt men högvuxen och mycket väldoftande. Passar extra bra till torkade lavendelbuketter.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'Thumbelina Leigh'

En liten, rund lavendel med korta, äggformade blomställningar. Sorten förädlades fram på Nya Zeeland vid mitten av 1900-talet. Namnet *Thumbelina*, dvs. Tummelisa, syftar på det småvuxna växetsättet.

LAVENDEL

Lavandula angustifolia

'St Jean'

En mycket variabel sort med blommor i vitt, rosa eller blått.

KAMLAVENDEL

Lavandula dentata

'Dusky Maiden'

En buskig och kompakt sort av kamlavendel som i varmare länder kan användas till häckar och till och med formklippas. Sorten släpptes på marknaden 2001.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Abrialii'

Sorten valdes ut efter omfattande provodlingar på 1920-talet av den franske professorn Claude Abrial. Han sökte en frisk, härdig och högavkastande lavandin till bönderna i de fattiga sydöstra delarna av Frankrike. Under många år dominerade den fransk lavandinproduktion.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Edelweiss'

En av de två kända vitblommiga lavandinsorterna. 'Edelweiss' uppkom troligen i Frankrike på 1980-talet.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Fragrant memories'

Sorten härstammar från de stora lavendelfälten vid värdshuset Grove Ferry i det engelska grevskapet Kent. De var en stor turistattraktion i början av 1900-talet.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Grosso'

Sorten upptäcktes i ett övergivet lavendelfält 1972 av lavandinodlaren Pierre Grosso i Provence. Den friska och högavkastande sorten blev snabbt populär och dominerar lavandinproduktionen i hela världen.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Gros Bleu'

En fransk lavandinsort med mörkt blå blommor, speciellt lämpad för torkade buketter och potpurrier.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Old English'

En gammal engelsk lavandinsort, känd sedan 1917. Den bildar en upprätt, hög buske.

LAVANDIN

Lavandula x intermedia

'Seal'

Sorten är känd sedan 1935 och lanserades av The Herb Farm i byn Seal, sydöst om London. En planta av 'Seal' kan producera mellan 1 200 och 1 400 blomställningar.

Lavandula x chaytorae

'Sawyers'

En hybrid mellan lavendel *L. angustifolia* och ull-lavendel *L. lanata* som uppkom i odling i England på 1980-talet. Den har sitt sortnamn efter bondgården Sawyers där den upptäcktes.